

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

В'ячеслав ЗАСЕНКО,

директор Інституту спеціальної педагогіки НАПН України,
 доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Іван БЕХ,

директор Інституту проблем виховання НАПН України,
 доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України

Алла КОЛУПАЄВА,

заступник директора з наукової роботи Інституту спеціальної
 педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

Сергій МАКСИМЕНКО,

директор Інституту психології НАПН України, доктор педагогічних
 наук, професор, академік НАПН України

Борис МОРОЗ,

директор Науково-виробничого підприємства «ВАБОС»,
 доктор біологічних наук

ВАЛЕРІЙ БЕРЗІНЬ,

директор медичних наук, професор, член-кореспондент
 НАПН України, академік

завідувач кафедри гігієни дітей та підлітків

Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця

Роман ПЕТРИШИН,

директор Українського Центру Засобів і Розвитку Університету
 ім. Гранта МакіОена, доктор соціології (Канада)

Тамара САК,

завідувач лабораторії інтенсивної педагогічної корекції Інституту
 спеціальної педагогіки НАПН України, доктор психологічних наук,
 професор

Микола СУПРУН,

провідний науковий співробітник лабораторії олігофренопедагогіки
 Інституту спеціальної педагогіки НАПН України,
 доктор педагогічних наук, професор

Оксана ТАРАНЧЕНКО,

старший науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки Інсти-
 туту спеціальної педагогіки НАПН України, кандидат педагогіч-
 них наук

Валентина ТАРАСУН,

головний науковий співробітник лабораторії корекції розвитку дітей
 з аутизмом Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, доктор
 педагогічних наук, професор

Олена ХОХЛІНА,

завідувач кафедри психологічних дисциплін Національної академії
 внутрішніх справ, доктор психологічних наук, професор

Наталія ЧЕПЕЛЄВА,

заступник директора з наукової роботи Інституту психології
 імені Г. С. Костюка, доктор психологічних наук, професор, акаде-
 мік НАПН України

Віра ШИНКАРЕНКО,

начальник відділу освіти осіб з особливими потребами департа-
 менту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства осві-
 ти і науки, молоді та спорту України

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА – ОСВІТА ДЛЯ ВСІХ

О. М. ТАРАНЧЕНКО. Спеціальна освіта осіб з порушеннями слуху: періоди розбудови 2

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ

Е. А. ДАНИЛАВІЧУТЬЄ. Методика викладання теми «Правопис» у молодших класах загальноосвітньої школи для дітей з ТПМ (тема: «Написання глухих і дзвінких приголосних») 6

НАУКА – СПЕЦІАЛЬНІЙ ШКОЛИ

А. М. ВИСОЦЬКА. Організація корекційно-виховних занять із розумово відсталими школярами 14

М. О. СУПРУН. Використання логічних блок-структур (ЛБС) у корекційно-виховному процесі допоміжної школи 18

Т. Ф. МАРЧУК. Виховання інтересу до читання в учнів із ЗПР середньої шкільної ланки 21

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КОЛЕГ

З. П. ФРАНКЕВИЧ. Дитячий театральний гурток як форма забави для підтримки розвитку дітей з порушеннями слуху 25

ПОШУКИ. ЕКСПЕРИМЕНТИ

Д. Р. ВАРШАМОВА. Особливості розвитку пізнавально-пошукової діяльності дошкільників зі зниженим слухом 28

А. В. КІРЕЙЧЕВ. Дослідження готовності вчителів початкових класів до профілактики і корекції проявів дитячої агресивності 32

Л. О. МОСЕЖНА. Особливості інтеграції сліпих у суспільство зрячих 36

З ДОСВІДУ ПРАКТИКІВ

О. О. АНДРІЄНКО, Н. А. КОЛОМІЙЧЕНКО. Соціально-психологічні особливості особистісного становлення дошкільників зі зниженим зором 40

ПОСТАТІ

Г. С. ПІОНТКІВСЬКА. Внесок Івана Колесника у розбудову української дефектології 43

Л. Ю. ДЕМЧЕНКО. Шкільна традиція: святкові заходи до Дня української писемності та мови 44

© Усі права захищено. Жодна частина, елемент, ідея, композиційний підхід цього видання не можуть бути копіюваними чи відтвореними в будь-якій формі і будь-якими засобами — як електронними, так і фото-механічними, зокрема через ксерокопіювання, запис або комп'ютерне архівування, без письмового дозволу видавця.

За достовірність фактів, дат, назв і правильність цитування відповідають автори. Редакція зберігає за собою право рецензування, редагування та скорочення статей без згоди автора, може публікувати статті в порядку обговорення, не поділяючи поглядів автора.

Рукописи не повертаються.

УДК 371.132:376.1(086)

ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІЧНИХ БЛОК-СТРУКТУР (ЛБС) У КОРЕКЦІЙНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ДОПОМІЖНОЇ ШКОЛИ

М. О. СУПРУН, провідний науковий співробітник лабораторії олігофренопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

Анотація. У статті розкрито досвід педагогічного колективу Київської допоміжної школи-інтернату № 12, зокрема вихователя-методиста Ф. Кочерги із використання логічних блок-структур (ЛБС) у корекційно-виховному процесі закладів освіти зазначеного типу.

Ключові слова: виховання, логічні блок-структури (ЛБС), корекційно-виховний процес.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЛОГИЧЕСКИХ БЛОК-СТРУКТУР (ЛБС) В КОРРЕКЦИОННО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ВСПОМОГАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Анотация. В статье раскрыто педагогический опыт коллектива Киевской вспомогательной школы-интерната № 12, в частности воспитателя-методиста Ф. Кочерги по использованию логических блок-структур (ЛБС) в коррекционно-воспитательном процессе учреждений образования указанного типа.

Ключевые слова: воспитание, логические блок-структур (ЛБС), коррекционно-воспитательный процесс.

USING OF THE LOGICAL BLOCK-STRUCTURES (LBS) IN THE CORRECTION-EDUCATIONAL PROCESS OF THE SUPPLEMENTARY SCHOOLS

Summary. The article revealed the collective educational experience of the Kiev boarding school № 12, exceptional, teacher-methodologist Kocherga F.G., on the using of logical block-structures (LBS) in the correction-educational process in institutions of the formation of this type.

Keywords: education, logical block-structures (LBS), correction-educational process.

Відомо, що виховання – це важлива складова частина педагогічного процесу. Виховання має свій зміст і свої принципи. В дефектології виховання зумовлюється ще й специфічними вимогами до дитини. Фахівець-дефектолог має добре володіти теорією, та на її основі вдумливо шукати найрізноманітніші форми впливу на учнів. Пошуковий, або творчий підхід до виховної роботи має захочувати педагога глибше зрозуміти вихованців, їх душевний настрій, застерігати від невігластва та педагогічного неуцтва.

Допоміжна школа проводить велику корекційно-розвивальну роботу щодо активізації учнів у навчально-виховному процесі, розвитку їх допитливості та самостійності. Педагогічний вплив на вихованців у закладі здійснюється систематично протягом доби, тижня, місяця, навчального року. На вихователя допоміжної школи-інтернату покладаються складні завдання організації життя, праці

і відпочинку вихованців так, щоб вони добре вчилися і працювали, були здоровими, життєрадісними, набули досвіду моральної поведінки. Саме з урахуванням тих вимог і створювались інформативні структури, які допомагали б учням краще засвоювати норми етичної культури. Враховувалося і те, що в учнів допоміжної школи зорове сприймання інформації переважає над іншим. Так з'явився характерний прийом викладання навчально-виховного матеріалу за допомогою своєрідних схем, які ми називаємо логічними блок-структурами.

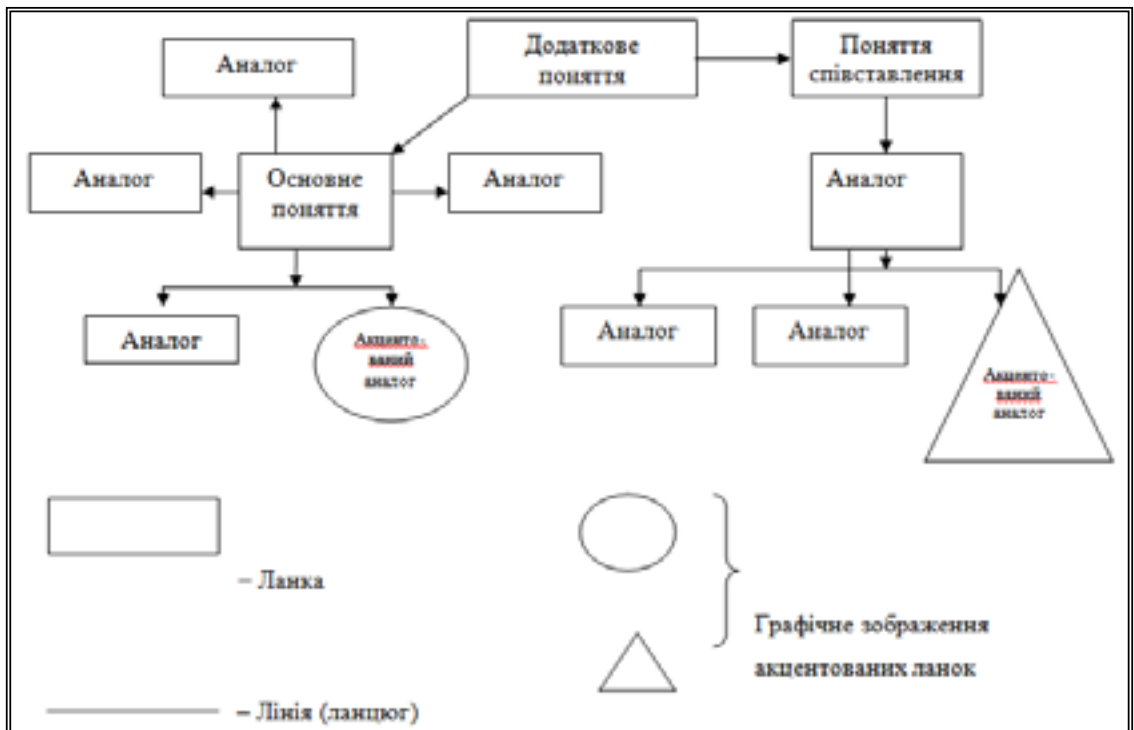
Використання такого унаочнення на нашу думку, буде корисним для вчителів і вихователів не тільки спеціальної, а й масової школи. Уміння розкрити тему за допомогою графічних схем, символів мнемосхем набагато полегшує роботу педагога. Учні краще засвоюють поданий таким чином матеріал. Доречним буде вислів, що хороша ілюстрація варта тисячі слів.

Сьогодні вимагає виховувати моральні якості через практичне вивчення етики. Її основи мають знати як таблицьку множення чи граматику правопису. Особливо в допоміжній школі, де моральність порадами та вказівками прищепити важко. Напевно потрібна така система виховання, за допомогою якої учні ґрунтовно освоїли б моральні норми.

Сучасна методика виховання з такою метою рекомендує використовувати художню літературу, твори мистецтва, тематичні бесіди, зустрічі з цікавими людьми.

Введення графічної мови в засвоєння абстрактних етичних понять значно розширює можливості учнів допоміжної школи у вивченні теоретичної і практичної етики в доступній для них формі. Варто зазначити, що унаочнення в дидактиці має чимало переваг у порівнянні з емпіричними підходами. Це сприяє не механічному заучуванню тих чи інших моральних категорій, а розвиває в учнів мовлення, увагу,

СХЕМА ЗАГАЛЬНОГО ВИГЛЯДУ ЛОГІЧНОЇ БЛОК-СТРУКТУРИ (ЛБС)

Мал. 1.

мислення, сприймання, пам'ять.

Запропонований матеріал присвячено вивченню досвіду роботи вихователя-методиста, відмінника Народної освіти України, колишнього вихователя Київської допоміжної школи-інтернату № 12 Ф. Кочерги.

Що являють собою логічні блок-структури (ЛБС)?

Логічні блок-структури – це своєрідна форма викладення на-

вчального матеріалу або виховного матеріалу з метою кращого його засвоєння і розуміння. ЛБС нагадують собою схему (мал. 1), яка складається з окремих ланок і ліній. Кожна ланка може бути різної форми для зручності користування.

Лінії з'єднання (ланцюжки) разом з ланкам утворюють відповідну послідовність. Послідовності можуть бути позитивними і негативними. Неодмінні атрибути структури:

- основне поняття – (ОП);
- поняття співставлення – (ОП);
- аналоги (АН);
- акцент (Ак);
- додатково поняття – (ДП).

Назва «блок» у нашому розумінні означає сукупність, в яку входять основне поняття і поняття співставлення. Вони, зазвичай, є темою заняття та власного ставлення до сказаного. «Структурність» проявляється в тому, що кожна автономна частина має власну характеристику, водночас вона підпорядкована загальній темі. Саме така графічна модель допомагає учням розвивати логічне мислення і ставлення їх до відповідного повідомлення.

Після того, як педагог сам добре ознайомиться з ЛБС, потрібно провести заняття з учнями, та в доступній формі розповісти вихованцям все про блок-структури. Для цього вихователь викреслює на дошці схему ЛБС з усіма складовими частинами згідно з мал. 1. Надалі учні будують ЛБС самостійно.

Як працювати з логічними блок-структурами?

Для прикладу детально розберемо роботу з ЛБС на тему:

«Добро – зло»

5 клас (мал. 2)

Вихователь оголошує тему заняття, його мету. Потім коротко в доступній для дітей формі розповідає, що означають етичні категорії «Добро – зло».

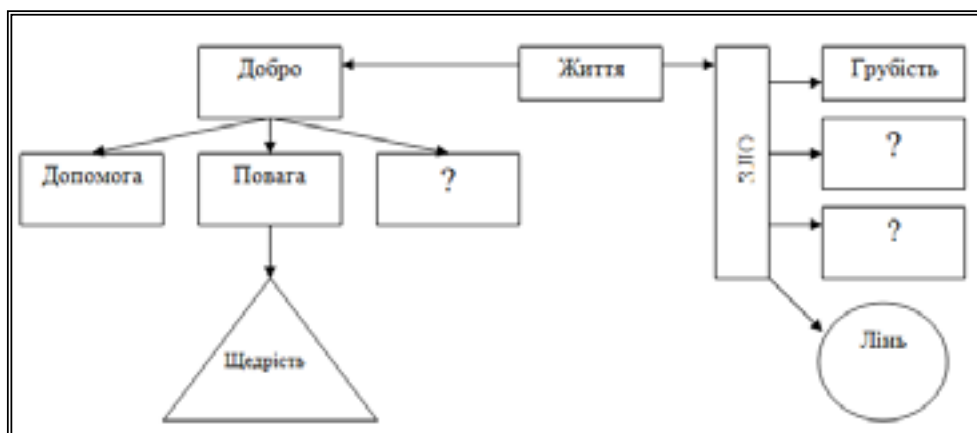
Оскільки ЛБС «Добро – Зло» складається з двох послідовностей – позитивної і негативної, то розмову треба починати з тієї, яка характеризується позитивним змістом.

Подальший виклад матеріалу буде побудований у формі діалогу між вихователем (В) та учнями (У).

Пояснення педагога. Перед нами малюнок, який нагадує схему. Ця схема має відповідну будову, а

саме: складається з прямокутних чи інших геометричних фігур, які називаються ланками. Ці ланки з'єднані між собою лініями їх можна назвати ланцюжками. У головну ланку записується основне поняття. Від цієї ланки іде розгалуження до другорядних, які заповнюються аналогами. Акцентована ланка має іншу геометричну форму. Такий графічний малюнок утворює послідовність. Та схема, яка будується на базі основного поняття вважається позитивною, а та, яка будується на понятті співставлення – негативною. Послідовність нічим не відрізняється (негативна і позитивна). Але зміст її протилежний позитивній послідовності. Таку схему можна ще назвати блок-структурою, бо вона складається з двох частин, утворюючи одне ціле – блок. Слово структура означає «будова», воно пояснює, з чого складається блок. Сподіваємося, що такі схеми допоможуть нам краще викласти свої думки, сприятимуть кращому мисленню. Тому до назви «блок-структура» можна додавати слово «логічна». Логічна – означає закономірно, розумно, послідовно.

ЛОГІЧНА БЛОК-СТРУКТУРА «ДОБРО – ЗЛО»

Мал. 2.

Нашу схему ми назвали логічною блок-структурою, а скорочено її будемо називати ЛБС – початковими літерами повної назви. Роботу з ЛБС завжди потрібно починати з позитивної послідовності.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Тема. ПОНЯТТЯ ДОБРА І ЗЛА.

Мета: розповісти учням, що являють собою моральні категорії «добро» і «зло». Виховувати у дітей доброту, щирість, повагу до людей, а також протидіяти всьому негативному, що втілює зло.

Наочність: схема логічної блок-структури (ЛБС) «Добро – зло». **Дидактичний матеріал.** Приказки, прислів'я, влучні вислови.

ПРОПОНУЄТЬСЯ

Логічна блок-структура (ЛБС) «Добро – зло».

ЇЇ СКЛАДОВІ:

1. Позитивна послідовність. Основне поняття (ОП) – «Добро». Аналоги (АН) – допомога, повага, щедрість...
2. Негативна послідовність. Поняття співставлення (ПС) – «зло». Аналоги (АН) – грубість, лінь, наклеп...
3. Додаткове поняття (ДП) – «Життя».

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

Добро – все позитивне, хороше, корисне. За допомогою ідеї добра люди оцінюють явища, поведінку окремих осіб, виражають свої

прагнення і мрії на майбутнє.

Приказки, прислів'я, влучні вислови:

- «Добро робити – щастя творити.»
- «Люди добро пам'ятають до кінця днів своїх.»
- «Життя дане на добрі справи.»
- «Спасибі, братику, за добрі слова.» (Л. Глібов).

Зло – протилежне поняттю «добро». Зло заслуговує засудження, викриття і викорінення з життя людини та суспільства. Зі злом потрібно боротися.

Приказки, прислів'я, влучні вислови:

- «Доброго тримайся, а злого цурайся.»
- «Зло тихо лежати не може.»
- «Хто материнську мову зневажає, той і матір не шанував.»
- «Небезпечно знатися з людиною, у якої гортань чутливіша, ніж серце.»

РОБОТА З ПОЗИТИВНОЮ ПОСЛІДОВНІСТЮ «ДОБРО»

1. Заповнити послідовність «Добро» аналогами: допомога, повага, щедрість... (У майбутньому аналог пропонують учні). Пояснити аналог.
2. При необхідності продовжити послідовність (аналог пропонують учні).
3. Пояснити акцентовану ланку «Повага».

РОБОТА З НЕГАТИВНОЮ ПОСЛІДОВНІСТЮ «ЗЛО»

1. Заповнити послідовність «Зло» аналогами: грубість, наклеп, лінь, (у майбутньому анало-

ги пропонують учні).

2. Якщо є необхідність продовжити послідовність (аналог пропонують учні).

3. Пояснити акцентовану ланку «Лінь».

Додаткове поняття «життя» стверджує, що зазначені категорії знаходяться в одвічній суперечності. Людина, в характері якої переважають ті чи інші риси, посідає й відповідне місце в житті.

Добру людину поважають, зважають на її думку, до злої відносяться критично, стороняться її.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ:

1. Підібрати матеріал з теми «Добро – зло» з дидактичної та художньої літератури, газет, репродукції образотворчого мистецтва, програмового матеріалу з читання.

2. Звернути увагу на акцентовані ланки з поняттям. «Щедрість» та «Лінь». Для цього використати словник з етики.

3. Уміти аналізувати дібраний матеріал згідно з засвоєною темою.

Коли аналізується вся послідовність необхідно зробити загальний висновок по даній структурі. Передусім, педагог має подумати, як переконати дітей у тому, що сутність добра не просто окремий хороший вчинок. Добро має проявлятися в діях учнів і стати звичною життєвою необхідністю. А до зла потрібно ставитись, як до явища створеного протиправною поведінкою, яке нівечить хороші стосунки між людьми. Також доцільно використати приказки, прислів'я влучні вислови, а також повчальні ситуації з життя класу. Якщо педагог вважатиме за потрібне використати в блок-структурі додаткове поняття, а в даному випадку таким поняттям може бути «життя», то тут бажано загострити увагу учнів на тому що воно складається з позитивних і негативних чинників. І від того, який з цих факторів матиме перевагу, залежить щастя людини.

Робота з ЛБС «Добро – зло» буде цікавою якщо підготуватися наперед і залучити до цього учнів. Зокрема одній групі вихованців доручають написати великим шрифтом вислови про добро і зло. На окремих арку-

шах розміром 300 x 300 мм написати слова «добро» і «зло». «Добро» – червоним кольором, «зло» – чорним. Другій групі учнів пропонують дібрати ілюстративний матеріал.

Початок занять може бути різного характеру. Щоб надати йому особливого значення можна розпочати з приказок, прислів'я, влучних висловів. З'ясувавши їх значення допоможете учням підійти до самостійного визначення понять «добро» і «зло». Можна піти й іншим шляхом: спочатку визначити значення категорій «добра» і «зла», а потім закріпити одержані знання.

Як варіант; педагог може нагадати учням про ситуації в класі, вчинки учнів, пов'язані з добрим і злим.

Наступним етапом заняття є робота з ЛБС.

Домашнім завданням з цієї теми може бути добір матеріалів з газет,

журналів, художньої літератури, випадків з життя класу, особистих спостережень з метою обговорення на наступному занятті. Темою майбутньої дискусії можуть стати поняття з ЛБС «Добро – зло», котрі привернули увагу учнів.

Вихователь Ф. Качерга застосує у своїй практиці ЛБС у роботі з розумово відсталими дітьми з 1975 р. Схеми успішно використовуються у роботі з учнями 4–7 класів та мають схвальні відгуки колег і науковців.

Отже, щодо використання логічних блок-структур в роботі з учнями допоміжної школи, зазначимо:

1. ЛБС – це своєрідна образно-зорова система, що привертає до себе увагу, зацікавлює дітей неординарністю викладення думки.

2. ЛБС сприяв розвитку логічного мислення учнів, пробуджує

інтерес до самовиховання і самооцінки, умінню дискутувати, відстоювати свою точку зору.

3. ЛБС – має безкінечний різновид варіантів у вивченні та розв'язанні педагогічних проблем.

4. ЛБС набагато полегшує роботу педагога щодо засвоєння учнями відповідних знань.

5. Як показує практика, використання ЛБС можливе і в організаціях громадського життя школи: проведення зборів учнівського колективу, навчання дитячого активу, що в цілому буде сприяти становленню учнівського самоврядування.

Педагог, який оволодів прийомами роботи з ЛБС на уроках чи під час виховних занять, досягатиме значних результатів у роботі з учнями із вивчення норм етики та їхнього практичного застосування.

УДК 376-056.34:376.016:811.161.2-2-028.31

ВИХОВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ В УЧНІВ ІЗ ЗПР СЕРЕДНЬОЇ ШКІЛЬНОЇ ЛАНКИ

Т. Ф. МАРЧУК, старший науковий співробітник лабораторії інтенсивної педагогічної корекції Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, кандидат психологічних наук

Анотація. У статті йдеться про особливості самостійного читання художньої літератури учнями із ЗПР середньої шкільної ланки. Визначені зовнішні та внутрішні передумови розвитку у дітей інтересу до читання. Пропонуються заходи, що сприяють розвитку в учнів цієї категорії бажання самостійно читати.

Ключові слова: читацькі інтереси, засоби впливу, пізнавальна активність, позакласне читання.

Воспитание интереса к чтению у учащихся с ЗПР среднего школьного звена.

ВОСПИТАНИЕ ИНТЕРЕСА К ЧТЕНИЮ У УЧАЩИХСЯ С ЗПР СРЕДНЕГО ШКОЛЬНОГО ЗВЕНА

Аннотация. В статье идет речь об особенностях самостоятельного чтения художественной литературы учащимися с ЗПР среднего школьного звена. Определены внешние и внутренние предпосылки развития у детей интереса к чтению. Предлагаются меры, способствующие развитию у учащихся этой категории желания самостоятельно читать.

Ключевые слова: читательские интересы, средства воздействия, познавательная активность, внеклассное чтение.

EDUCATION OF INTERESTS TO READING OF THE PUPILS WITH DEALY OF PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT

Summary. The article deals with features of self-reading literature students from secondary school level DPD. Certain external and internal conditions of the children interest in reading. The measures that promote the development of the students in this category, the desire to read independently.

Читання посідає чільне місце у житті школяра, незважаючи на заповнення його життєвого простору найрізноманітнішими засобами інформації. Читання ху-

дожньої літератури допомагає дитині пізнати навколишній світ, сприяє вихованню прагнення бути корисною в суспільстві, прищеплює любов до природи, до праці.

Читання збагачує мову учнів, сприяє розвитку їхнього мислення, уяви. Діючи на читача через уяву, художній твір впливає на розвиток його моральних та есте-